

Др ВЕСНА МАНОЈЛОВИЋ НИКОЛИЋ

Филозофски факултет
Универзитет у Новом Саду

ИГОР ПАРФЈОНОВ – ПРОФЕСОР И ИСТРАЖИВАЧ ПРОШЛОСТИ

Апстракт: У раду се разматра делатност Игора Парфјонова (1905–1986), професора историје ћупријске гимназије. Његов рад и значај, поред наставног, везује се за откривање и сакупљање превасходно античког наслеђа Ћуприје, римског града провинције Горње Мезије *Horreum Margi*. Захваљујући његовом, како се то обично каже, аматерском раду, 1954. године основан је музеј у Ћуприји, први у овом делу Поморавља, чији је он био први управник. Намера нам је да овим излагањем укажемо на допринос Игора Парфјонова који није мерљив само језиком науке.

Кључне речи: Игор Парфјонов (1905–1986), професор гимназије, управник музеја, *Horreum Margi*, Ћуприја

Склони смо често да помињемо само изузетне резултате и истраживачке звучних имена и њихов научни опус и допринос. Због тога понекад неправедно буду заборављени многи други који су допринели тиме што су открили поједине локалитете и указали на њихов значај. Уз то, пробијали су многе административне бране у својим срединама како би археолошки задатак био испуњен. Један од, можемо рећи, таквих анонимних прегалаца познат старијим и средњим генерацијама археолога, јесте Игор Парфјонов, предратни и послератни професор историје ћупријске гимназије. Његов рад и значај, поред наставног, везује се за откривање и сакупљање превасходно античког наслеђа Ћуприје, римског града *Horreum Margi*.

Игор Парфјонов рођен је 4. 6. 1905. године у Владикавказу (Русија) од оца Федора и мајке Клаудије рођене Вјазмитинове. Подаци о датуму рођења преузети су из преписа уверења Делегације за заштиту интереса руске емиграције у Краљевини Југославији. Већи део живота, од 1939. године провео је у Ћуприји. Био је ожењен Ружом Парфјонов, девојачко Тодоровић, рођеном марта 1905. године. Имао је ћерку Татјану-Тању, за коју постоји сазнање да је као самохрана мајка живела у Београду. Радио је као професор у ћупријској

Слика 1
Игор Парфјонов
(документациј музеја Norreum Margi – Равно)

гимнзији, а нумизматиком се бавио из хобија, како се наводи у допису добијеном из Центра за социјални рад у Ћуприји. Игорова супруга Ружа преминула је марта 1981. године. После две године, тачније маја 1983, Игор Парфјонов је смештен у установу социјалне заштите, у Дом за стара лица „Јеленац“ у Алексинцу. За старатеља му је одређена Рајка Николић, Тајјанина другарица, која је радила у ЖТП-у у Ћуприји. Социјални радник који је био задужен за предмет Игора Парфјонова, односно радио на збрињавању и смештају, била је Бисерка Јовановић. Игор Парфјонов је преминуо 23. 12. 1986. године у Дому за стара лица у Алексинцу.¹ Сахрањен је на Градском гробљу у Ћуприји.

У даљем трагању за употпуњавањем биографске слике Игора Парфјонова пут нас је водио у ћупријску гимназију, где је радио као професор готово тридесет година.² Релевантни подаци били су нам доступни у моно-

¹ Једини званични и документовани биографски подаци о Игору Парфјонову добијени су од Центра за социјални рад у Ћуприји, а на основу молбе музеја Norreum Margi – Равно и залагањем директора музеја Танета Петровића и колегинице Данице Милошевић Јовић на чему им овим путем захваљујем. Покушаји колега из музеја да ступе у контакт са његовим унуком остали су без резултата.

² Оснивање Ниже четвороразредне приватне гимназије одобрено је 16. априла 1909. године, а она 1927. године добија своју зграду, у којој се налази и данас. О историјату ћупријске гимназије види у: Б. Митић, *Ћуприја: историјска монографија*, Ћуприја 2007, 149, 150.

Слика 2
Гимназија у Ћуприји 1940. године
(документација музеја Horreum Margi – Равно)

графији Добривоја Јовановића, *Гимназија у Ћуприји од оснивања до Другој светској ратној: 1909–1941* (Ћуприја 2012).³

На основу архивске грађе о Државној реалној гимназији у Ћуприји, Игор Парфјонов се први пут помиње за школску 1939/40. годину где се наводи да је „Игор Парфјонов из Осјека постављен за наставника 29. октобра 1939. године са обавезом на предметима историја, хигијена и математика, а за школску 1940/41. годину на предметима историја, хигијена и земљопис“.⁴ Увидом у гимназијске **Годишњаке** за школску 1945/46. годину види се да је био наставник на предметима народна историја, општа историја и земљопис, а у школској 1965/66. години је предавао историју и руски језик. Последњи нама познати документ је Записник о персоналним променама за школску 1966/67. годину у коме се наводи престанак службе за професора Игора Ф. Парфјонова због пензионисања 01. 09. 1966. године. Пензионисан је са 35 година и 9 месеци радног стажа.⁵

³ Добривоје Јовановић радио је од 1981. до 1990. године у Завичајном музеју у Јагодини, а потом у Историјском архиву Средњег Поморавља у Јагодини, где и данас ради са звањем архивског саветника.

⁴ Д. Јовановића, *Гимназија у Ћуприји од оснивања до Другој светској ратној: 1909–1941*, Ћуприја 2012, 81, 84.

⁵ Према изнетим подацима о запослењу и пензионисању, Игор Парфјонов је радио 27 година у ћупријској гимназији, а укупне године радног стажа упућују да је

Слика 3
Некадашња зграда музеја 1961. године
(документација музеја *Horreum Margi* – Равно)

Наставна делатност ученог професора Игора Парфјонова солидно је документована, док је о његовој љубави према старинама позната само чињеница да је, захваљујући њему, основан први музеј у овом делу Поморавља.

Музеј у Ђуприји основан је 1954. године, а 1955. усељен у новосаграђену, једну од најлепших зграда моравског стила. Музеј је чинила богата историјска и нарочито археолошка збирка. Археолошка збирка је настала дугогодишњим сакупљањем археолошких предмета од стране професора историје Игора Парфјонова и његових ученика.⁶ За управника музеја постављен је Игор Парфјонов који је на том месту остао све до 1966. године, када је пензионисан. Тада је Музеј административно припојен Градској библиотеци у Ђуприји, а запослен је и дипломирани археолог Предраг Вучковић из Параћина. Нешто касније, комисија Војног музеја из Београда извршила је систематизацију постојеће музејске збирке, саставила књигу експоната и предала је на чување Завичајном музеју Јагодини. Наиме, археолошка истраживања остатака римског града *Horreum Margi* увек су обављана од стране Војног музеја, с обзиром да се на том простору налази

пре тога радио још неких 8–9 година! Сасвим је могуће да је то био Осижек, одакле је и дошао у Ђуприју.

⁶ Б. Митић, нав. дело, 164.

Слика 4
Horreum Margi, део натписа
(документација музеја *Horreum Margi* – Равно)

војни објекат – касарна, али и у сарадњи са другим институцијама.⁷ Свакако да је Игор Парфјонов, као управник музеја, имао крупну улогу у реализацији првих археолошких истраживања ове важне стратегијске тачке на ушћу река Раванице у Велику Мораву. Још је Феликс Каниц давне 1861. године видео и документовао остатке ове римске фортификације.⁸ Тим првим ископавањима, у периоду од 1962–1964. године, руководио је Драгослав Пилетић, кустос Војног музеја.⁹ Тада је и пронађен део надгробног споменика (стеле) са делимично очуваним натписом *Horreum Margi*.¹⁰

Једини у литератури познати податак где се наводи активно учешће Игора Парфјонова у археолошким истраживањима, као члана стручне екипе, потиче из 1956. године. С археолозима Драгом Гарашанин и академиком Милутином Гарашанином учествовао је на ископавањима насеља из вин-

⁷ М. Пековић, *Војни музеј: његов деценија археолошких истраживања 1954–2004*, Београд 2007, 81–91.

⁸ Ф. Каниц, *Србија, земља и становништво: од римског доба до краја XIX века I*, Београд 1985, 234–237.

⁹ D. Piletić, *Rimski kastrum Ćuprija – Horreum Margi*, *Vesnik vojnog muzeja* 15, Beograd 1969, 9–58.

¹⁰ М. Пековић, Исто, 82; P. Petrović, *Inscriptions de la Mésie Supérieure*, Vol. IV (Naissus-Remesiana-Horreum Margi), Beograd 1979, 109, no. 82.

чанског периода у селу Супска, локалитет Стублине. У монографији о овом локалитету аутори истичу да је „на значај локалитета у Супској посебну пажњу скренуо професор Игор Парфјонов који је у годинама после Другог светског рата, као директор Музеја у Ћуприји, често обилазио терен и сакупио већи број археолошких објеката, делом веће научне и естетске вредности“.¹¹

На жалост, Музеј, самим тим и предмети који су у њему чувани и излагани, а које је Игор Парфјонов тако вредно сакупљао, добрим делом су изгубљени и неповратно нестали после велике поплаве Ћуприје изливањем Раванице 1968. године. Зграда Музеја је била доста оштећена као и већи број експоната, па је преостала збирка предата на чување референту за заштиту споменика културе Ћуприја. Орунула зграда порушена је 1970. године, а општински референт је предао на чување Завичајном музеју у Јагодини 39 експоната 1972. и 29 експоната 1978. године. Остатак је пренесен у подрум спомен куће народног хероја овог краја, Миодрaга Новаковића-Џуце и ту практично пропадао.¹² Године 1985. сачињен је споразум између Војног музеја, Археолошког института и СО Ћуприја о ископавањима локалитета *Horreum Margi* – Равно која су обављана од 1986–1990. године. Пројектом је руководио др Милоје Васић, научни саветник Археолошког института, а један од чланова археолошке екипе био је и аутор ових редова. Тада смо, после готово двадесет година, пописали материјал који је остављен у подруму куће народног хероја, углавном грнчарију различитих из периода са потпуно пропалим или слабо читљивим подацима.

Стварање новог музеја било је иницирано управо после ових археолошких истраживања. Нови музеј, под називом *Horreum Margi* – Равно, основан је 1993. године, а отворен следеће 1994. у бившој згради поште, надамак касарне. Међутим, у НАТО бомбардовању и ова зграда је била оштећена, али је музеј могао да настави са радом. Зграда музеја је 2008. године реновирана и према ревизији од 31. 12. 2008. године у Књизи инвентара пописано је 545 предмета: археолошка збирка 500, а етнолошка, ликовна и збирка оружја и ратне опреме по 15 предмета. Због археолошког значаја, зграда музеја као и простор око ње одлуком Скупштине општине Ћуприја проглашени су културним добром.

Уместо закључка, нагласимо да су наши покушаји да дођемо до још неког податка о Игору Парфјонову остали без резултата. То се пре свега односи на године када је напустио Русију, што је највероватније било после Октобарске револуције, затим на период који је провео у Осијеку, а најпре на његов рад и посвећеност археологији. Ови скромни редови посвећени су чича Игору, како су га Ћупричани с уважавањем и поштовањем звали, али и Музеју, чијем је оснивању допринео. Мени лично остао је у сећању један сусрет са тада већ времешним господином и његово приповедње о стасаванју ћупријског музеја. Било је то на почетку мојих студија археологије, а пред крај његовог животног пута.

---

¹¹ D. Garašanin, M. Garašanin, *SUPSKA, Stubline – praistorijsko naselje vinčanske grupe*, Beograd, 1979.

¹² Б. Митић, нав. дело, 165.

Dr. VESNA MANOJLOVIĆ NIKOLIĆ

Faculty of Philosophy
University of Novi Sad

IGOR PARFIONOV – PROFESSOR AND RESEARCHER OF THE PAST

Summary

Igor F. Parfionov (1905–1986) was high school professor in the city Čuprija in Serbia before and after The Second World War. Beside his work and educational importance for numerous pupils, we have to emphasize his interest for the past and collecting of ancient artifacts from Čuprija (*Horreum Margi*), a roman town in the province of Moesia Superior. Also he was one of the originators of the first museum in The Morava Valley. He had been born in June, 04th 1905 in Vladikavkaz (Russia). His father was Phedor Parfionov and mother Claudia, borned Viazmitinova. According to the data that are existing in Čuprija, he came from Osijek in 1939 and became the high school professor of history. Unfortunately we do not have any data about his arrival in Osijek. Probably he left Russia after The October Revolution. He died in Aleksinac in December, 23rd 1986, living his last days in The Home for the Elderly. He was buried on City Cemetery in Čuprija.

On the basis of archive material concerning The State High School in Čuprija, Igor Parfionov was mentioned for the first time in 1939/40 for the classes of history, hygiene and mathematics, and in 1940/41 for the classes of history, hygiene and geography. During 1945/46 he taught national history, general history and geography and in 1965/66 history and Russian language. In the personal records for the employers we can see that he was retired in September, 1st 1966.

Owing to his so called amateurish work, The Museum in Čuprija was founded in 1954 and Igor Parfionov was appointed its director until he was retired in 1966. The Museum had the rich historical collection and especially archaeological collection, which was founded on the basis of the efforts of Igor Parfionov and his pupils in collecting archaeological material for a long time. He was the member of the professional team that explored Neolithic site of Supska – Stubline, led by Draga and Milutin Garašanin in 1956. Also he took part in realization of the first investigation of roman town of *Horreum Margi* done from 1962 till 1964.

Unfortunately, the archaeological material from The Museum in Čuprija collected by professor Igor Parfionov, is lost and irretrievably disappeared after the great flood of the Ravanica River in 1968. The Museum building was damaged in great extent as well as the numerous precious artifacts. New museum was again founded in 1993.

The efforts in finding some more data about Igor Poffionov were unsuccessful. The most of all, we are missing the data about his work and commitment in archaeology. This paper is dedicated to this reputable and respectable professor and his Museum. I personally have a memory of a meeting with an aging gentleman that spoke about rescuing The Museum in Čuprija. It was at the beginning of my study but toward the end of his lifetime.